

אלון חילו האגדה על אנשל ואביגדור סיום אלטרנטיבי ל"ינטל" של יצחק בשביס זינגר

"אנחנו צריכים לדבר", אמר אנשל לחברו הטוב אביגדור. אנשל היה דק גזרה, בעל לחיים חפות מזיפים או קצה קצהו של חוט שעה, כפות ידיו קטנות ועיניו בהירות וגדולות. במהלך השנה האחרונה היה אנשל בן זוגו ללימודים של בחור הישיבה אביגדור טוב המראה, בעל הצחוק הרועם והזקן הסבוכ. הם נהגו להתפלפל על סוגיות תלמודיות כמו כשרותה של ביצה שנולדה ביום טוב, הלכות עירובין ושאלת השאלות, שהעסיקה את אנשל יומם ולילה: האם ככל שדבקים בקיום המצוות כך גדל חלקך בעולם הבא, או שמא בדיוק להפך – על כל מצווה שהתקיימה דווקא מחסרין לך. הם התאכסנו ביחד בחדר קטן במלון בעיירה לובלין, ועדיין היו לבושים בכגדיהם השחורים.

"כולי אוזן", אמר אביגדור, מעט מופתע מן הטון הרציני של ידידו לחברותא. הם נהגו לחלוק את כל סודותיהם הכמוסים והיו קשורים זה לזה בלב ובנפש, כמעט כמו דויד ויהונתן. חברותם עוררה את קנאתה של פשה, רעייתו העשירה והקמצנית של אביגדור.

"זה סוד שעלול להדהים אותך", הזהיר אנשל בעיניים מושפלות. "נסה אותי", ענה אביגדור בחיוך חושף שיניים, ובלבו תהה: מה זה כבר יכול להיות? האם שקע אנשל ברזי הקבלה המעשית וברא גולם, או הצליח ליצור יש מאין?

"אני לא גבר", אמר אנשל בקול חלוש, "אני אישה." אביגדור פרץ בצחוק, אבל לנוכח סבר פניו הרציני של אנשל הוא הלך והחוויר. אישה? איך זה יכול להיות? אנשל הוא חברו הטוב וחרף השכל, שלא הסתיר ממנו דבר. ידיעותיו התלמודית העמידו אותו בדרגה אחת (כמעט) עם עילוי כמו אביגדור – רמה שאף אישה בעיירה לא היתה מסוגלת להגיע אליה לעולם. האם זאת מהתלה אכזרית? "אני לא מאמין", אמר אחרי שתיקה ארוכה ומביכה. "אם ככה, אתפשט."

אביגדור נותר בשתיקתו. אנשל הסיר את החליפה השחורה, אחר כך את החולצה הלבנה והגופייה וחשף זוג שדיים וררדי פטמה. נכון, לא גדולים

ונשיים, ולמען האמת – די קטנים, שטוחים קמעא, עד כדי כך שטוחים שהם אפשרו לו, לאנשל, לשטות באביגדור ובאנשי העיירה כולם, ובכל זאת: זוג שדיים שרירים וקיימים.

“להמשיך?”

“לא, זה די והותר,” אמר אביגדור במהירות, חיזור כסיד.

“אנשל הוא שמו של אחי שנפטר. שמי האמיתי הוא ינטל.”

אביגדור נותר פעור פה; יכולת הדיבור ניטלה ממנו לחלוטין. ינטל. אישה. כל איסורי ההלכה צפו במוחו בסחרחורת: איסור הייחוד בין גבר לאישה לא נשואים. הסודות שחלקו ביניהם. המצוות והאיסורים מדאורייתא שהפר אחת לאחת בלא ידיעתו.

“אבל למה, אנשל?”

ינטל סיפרה את סיפור חייה: היא נולדה כבת, אבל תמיד הרגישה כלאה בגוף זר. אביה האלמן לימד אותה בסתר גמרא, שיבחה אותה על חריפות שכלה, ואף הוא הודה בפניה – היא טעות של אלוהים, נשמה של גבר בגוף של אישה. כשנפטר אביה מכרה את הבית לקונה הראשון, לבשה את בגדי אביה כפי שהיתה עושה בסתר בזמן שהיה בחיים, ועקרה לעיירה אחרת – כבחור ישיבה. היא לא נמשכה מעולם לחייהן של הנשים היהודיות: עבודות המטבח, הכביסה והתפירה היו מאוסות בעיניה, בדיוק כמו פטפוטי הרכיל חסרי התוחלת של נשות העיירה שנואות נפשה. היא רצתה בכל מאודה ללמוד תורה מעשה גבר, על אף דברי אלוהים בספר דברים: “לֹא יִהְיֶה כָּלִי גֵבֶר עַל אִשָּׁה, וְלֹא יִלְבֹּשׁ גֵבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה, כִּי תוֹעֵבֶת ה' אֱלֹהֶיהָ כָּל עֲשֵׂה אֱלֹהִים.”

תדהמתו של אביגדור הלכה ופחתה. עכשיו נזכר בכמה פרטים קטנים משנות חברותו עם אנשל-ינטל, פרטים שהיו מוזרים, אבל משום מה הניח להם להיחחק אל מעמקי התודעה: הסירוב העקשני של אנשל לטבול בעירום בנהר בימי הקיץ החמים יחד עם כל בחורי הישיבה; ההימנעות שלו מללכת לבית המרחץ בימי שישי יחד עם יתר הגברים. והפעם היא שבה נחפז, כמנהג נשים, לתקן כפתור שנפל מחליפתו של אביגדור.

ינטל – או שמא היה זה אנשל – עוררה בו מאז ומעולם חיבה רבה בזכות החברות העמוקה שלהם, חברות בלב ובנפש, אלא שעתה נוספה לה גם תשוקה מוזרה ובלתי מוסברת, שאביגדור הצליח בקושי להסתיר ממפתח מכנסיו השחורים. הוא ניסה לחשוב על צרות היהודים, על חלקו בעולם הבא שהנה הולך לאבדון, על האיסור לערב בין המינים כדי לא להגיע לזימה ולניאוף העומדים בשורש הפסוק מפרשת כי תבוא, אבל

התשוקה הכניעה אותו: סודו של אנשל כפה עליו לחשוף אותו עד תום. הוא התקרב אל חברו ללימודים, ליטף את גולות כתפיו הקטנות והעדינות ונשק לו על לחיו.

"אני אוהב אותך, אנשל."

"לעולם לא אוכל להיות אשתך," נרתעה ינטל. "לא אסכים לכבס את הגרביים שלך, ללדת את ילדיך ולהקים את זרעך."

קולו הענוג של אנשל, שנשמע כקולו של ילד רך בשנים או כקולה של עלמה בתולה, רק העצימו את תשוקתו. "לא נתחתן," לחש אביגדור תוך שהוא פושט את ציציותיו. "נמשיך ללמוד ביחד, יומם ולילה." הוא כיבה את האור ונישק את אנשל על פיו. ינטל ניסתה להתנגד, למחות, אבל האפולולית הנעימה באכסניה הקטנה בלובלין, וריח גופו המתוק של אביגדור, הכניעו אותה. היא נענתה לנשיקתו העמוקה, לא מתוך זימה או תועבה שמהם הזהירו דברי אלוהים חיים, אלא מתוך אהבה טהורה, אהבת נפש אל נפש.

היא ניסתה לפשוט את בגדיה, אבל אביגדור עצר בה. לא, היא לא יכולה להתגלות בפניו כינטל. היא תמיד תהיה בשבילו אנשל — גם בלימוד הגמרא, וגם בתשמיש המיטה. שניהם רצו באותו דבר, ואת שחשקו בו — עשו. הוא הפך את שולחנה של ינטל, דש באחוריו של אנשל, בעוד חברו הבתול, שכל ידיעותיו על הלכות המיטה נודעו לו משיחותיהם הגסות של הגברים הצעירים בבית הישיבה, נאנק מעונג ומתדהמה.

כשחזרו אל העיירה, הבחינו הולכי הרכיל באדמומיות הסמוקה בלחיו של אנשל, ובעליצות הבלתי מוסכרת של חברו הטוב, אביגדור. אפילו הליכותיה הציניקניות של רעייתו פשה (העתידה להיקרא לישיבה של מעלה כחלוף זמן קצר) לא הצליחו להעכיר את רוחו של אביגדור, את להיטותו ללימודים ואת דבקותו בחברותא עם אנשל.

אבל התלהבותו של צמד בחורי הישיבה מן העירוב המשונה בין תלמוד תורה לבין תשמיש לא האריכה ימים. אמת, הם היו יכולים להוסיף ולהיפגש עד יום מותם לעינוגים שכליים וגופניים, אלא שבראשה של ינטל לחש קול פנימי שלא נתן לה מנוח, והוא חזר ואמר לה: האם אלה החיים שייחלת להם? להיות מחופשת לגבר ולשמש פילגשו של אביגדור?

היא הוסיפה להניח תפילין כמנהגה מדי יום וחבשה את ספסלי הישיבה עטויה בכגדי בחור ישיבה, אך אל הקול הפנימי נוספו כעת גם תוכחותיו של אנשל, אחיה המת שאת שמו שאלה ללא רשות, וגם של אביה המנוח, שכמו קרא אליה מעולם האמת בקולו המתוק: ינטל, בתי שלי, עד מתי

תחיי בסתר, עטופה בבגדים לא לך? ממי את מתייראת? משומרות הסף של העיירה? מתוכחותיהם של הרבנים?

ינטל לא התייעצה עם אביגדור, בדיוק כשם שלא הזהירה אותו לפני המעשה הגורלי, אלא פשוט עשתה זאת. בוקר בהיר אחד, כשבועיים לפני חג הפסח, עטתה על גופה שמלה סגולה וצמודה ונעלה נעלי נשים, שהצליחה לקבל בעורמה מהרסה, בתו של אחד מפרנסי הקהילה, והלכה אל הישיבה בגו זקוף ובראש מורם.

ינטל נכנסה היישר אל חדרו של הרב – הפעם בלי המשקפיים העגולים ששיוו לה הבעה של עלם חמד למדני, ובלי החליפה השחורה וחולצת הגבר הלבנה. היא ציפתה לתדהמה, לזעקות, לעונש נידוי, למלקות או לסקילה באבנים, אבל דבר מאלה לא קרה. הרב הביט בה כמי שידע זה זמן רב את סודה הנורא וחייך בחמלה: איך יוכל לעמוד בפני נשמה האומרת כולה אהבה לרבר תורה?

מעתה התגלגלו האירועים במהירות. הרב פנה בסתר אל שרכנים מיומנים, ואלה מצאו בעיירה לא רחוקה את יענק'לה לומינסקי, אלמן עירי וטוב לב, המייחל לבת זוג ולאם לבניו הבוגרים. הוא שמע והבין והסכים לכל תנאי השידוך: ינטל תהיה פטורה מכל עבודות הבית, היא לא תידרש להטליא את הבגדים ולא לטרוח על ארוחת השבת. די לו ביד נשית ענוגה שישים בכף ידו, די לו בנפש משכילה וחכמה שתלווה אותו, לאורה של שמש חורפית, עד רדתו אל בור דומה, אל מקום משכנן של תולעי השכחה.

רטט של חום עבר בינטל כשפגשה את לומינסקי בפעם הראשונה. גופו הרק, זקנו העבות ועיניו החומות שהפיקו חוכמה והומור יהודי, היו העתק כמעט מושלם של דמות אביה האהוב.

החתונה התקיימה כחודש מיום היכרותם, וכעבור שנה נולד בנם הבכור. ינטל קרנה מאושר כשחבקה את העולל בזרועותיה, והיא אשר העניקה לו את שמו בישראל: אביגדור.